

UDK: 373.5:282](497.13 Đakovo)
Stručni rad

JAKOV STOJANOVIĆ: IZ ŽIVOTA U BOGOSLOVNOM SJEMENIŠTU U ĐAKOVU

Marin SRAKIĆ, Đakovo

U 19. broju ove revije objavili smo nekoliko pisama BOGOSLAVA ŠULEKA, poznatog Ilirca i vatrenog borca za pravdu te znanstvenog radnika, u kojima je on kao očevidac opisao zbivanja u Zagrebu i Biskupskom bogoslovnom sjemeništu u Zagrebu na Kaptolu, u burnim vremenima Hrvatskog preporoda. Sada objavljujemo dva pisma JAKOVA STOJANOVIĆA, svećenika, profesora u Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu i kasnije župnika u Vinkovcima u kojima on, isto tako kao očevidac, opisuje zbivanja u đakovačkom bogoslovnom sjemeništu između 1858. i 1882. godine. Ta je pisma on uputio Matiji Paviću, povjesničaru bosanske ili đakovačke i srijemske biskupije kad je ovaj skupljao podatke za monografiju o sjemeništu (»Biskupijsko sjemenište u Đakovu 1806–1906«, Đakovo 1911). Pisma se čuvaju u dijecezanskom arhivu u Đakovu – Fond »Pisana ostavština svećenika«. Pisma su samo transkribirana a ostavljene su jezične, gramatičke i pravopisne pogreške. Uz pisma su dodani kratki podaci o osobama koje se spominju.

JAKOV STOJANOVIĆ (Osijek 1846 – Vinkovci 1910), nakon što je završio bogoslovske studije u Đakovu i bio zaređen 1864. g., poslan je u Beč u zavod sv. Augustina na daljnje studije, gdje je položio dva stroga ispita (rigoroza) iz dogmatike te moralke i pastorala. Ne polučivši doktorat, radi zdravlja i radi potrebe u sjemeništu, bio je pozvan u Đakovo za profesora biblijskih znanosti (1868–1873) i kasnije moralna i pastorala (1873–1881). Još kao klerik bio je vrlo aktivan u Zboru duhovne mladeži đakovačke. Kao što sam spominje prijateljevao je s Franom Kurelcem i Konstantinom Miladinovim. Zajedno s kolegom profesorom Aleksandrom Tomićem uredio je dijecezansku i sjemenišnu biblioteku (1876) i sastavio inventarne knjige. Godine 1882. imenovan je župnikom u Vinkovcima a kasnije i dekanom vinkovačkog crkvenog kotara. Još kao profesor zajedno s Tomićem radio je na novom dijecezanskom obredniku (Zagreb 1878), odlučno je zastupao prijedlog biskupa Strossmayera da se teologija koncentrira u skupnom sjemeništu s teološkim fakultetom u Zagrebu (1877). – On – nekadašnji biskupov miljenik – postao mu je najljući neprijatelj, kao što i sam veli: »Tako to bilo pa se spominjalo, a bogme i poremetilo«.

Clarissime Domine!

Na velecijenjeni Vaš listak glede Kurelca¹, evo odgovora: Kurelac Frane predavao je nami klerikom staroslavenskinu 4 semestra. Najpre bilo kao uvod u to predavanje, dole u refektoriji. Došao je biskup, mladji kanonici, profesori i sav kler tamo. Onda je biskup latinskim jezikom razložio važnost staroslavenskinine pa djelovanje Ćirila i Metoda, te sposobnosti i zasluge Kurelca.

Posle te instalacije razlagao je sam Kurelac o tom istom predmetu u istoj refektoriji pet šest puta. U to su došle učevne knjige: Krestomatija staroslavenska od Miklošića, i gramatike starosl.: po Hanki Ćeski. Onda smo u onom velikom Muzeju, mi klerici i fratri svih šest razreda skupljali se na predavanje Kurelčevo, i to utorkom i četvrtkom od 10–11 sati, osim nas klerika nitko više nije dolazio.

Kurelac bi prozvaao obično jednog, za kojeg je znao da marljivo uči staroslavenski (Sića² što je u Rimu umro, il mene il Vuicu fratra³, Tomića⁴ il Korajca⁵) taj bi prevodio sa staroslavenskog na hrvatski, i gramatiku kazivao. Pri tom je Frane onako kao Miklošić, u svom Ričniku starosl., svaku skoro rieč staroslavensku prispodabljaao sa svina jezicima slavenskima, dapače i grčki i latinski i francuski. Uz to uvijek je uza se imao: Evangjelje Ostromira pa Nikoljsko, i Glagolitu Klorimskog, i prispodabljaao s njima reči Krestomacije. I uvijek osvrtao se na Miklošića Kopitara Dobrovskog i Vostokova pa Daničića i Vuka.

A začinjao bi Kurelac te konferencije svojim obilnim izkustvom i doživljajima. I mi se radovali njegovim konferencijama, kao najljepšoj zabavi. I bilježili smo njegove prispodobe, rečenice i pripovesti. I kad bi mu to prigodice navadjali, on bi nas kao djecu grlio veleć: tako tako sinci moji, pamтите reči vašeg Frana.

Jedan Ćeski učenjak (mislim Dobrovski), kazivao Frane, nije ni pio ni jeo cio dan, samo plakao, na dan bitke na Kosovu, i na bijeloj gori i još jedan dan, a bogme i Frane

¹ FRAN KURELAC (1811–1874), hrvatski književnik, na poziv biskupa Josipa Jurja Strossmayera predavao je u Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu staroslavenski i hrvatski jezik, od 2. veljače 1862. do ljeta 1864.

² IVAN SIĆ (Požega 1839), zaređen je za svećenika 1863, imenovan za kapelana u Sotinu. Poslan je u Rim na studije i ondje umro.

³ Vjerojatno Stojanović misli na fra IVU VUIČIĆA, franjevačkog klerika, jer nijedan »VUICA« fratar nije u Đakovu studirao. U to vrijeme, tj. od 1853. do 1876., studirali su na đakovačkoj bogosloviji klerici franjevačke provincije Bosne Srebrene, njih 193 dok nije franjevačko sjemenište u Đakovu zatvoreno, a klerici redovnici prešli u Ostrogon.

⁴ ALEKSANDAR TOMIĆ (Požega 1841 – Kopanica 1892), rođeni je brat hrvatskoga književnika Josipa Eugena Tomića. Bio je profesor opće povijesti i grčkog jezika u Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu, prebendar i aktuar u biskupskoj kancelariji (1866–1879). I sam se bavio književnim radom. Svoje priloge objavljivao je u raznim glasilima, npr. u »Glasniku biskupije bosanske ili đakovačke i srijemske«, »Viencu«. Prevodio je s poljskog. Kasnije je imenovan župnikom u Kopanici. Prijateljevao je sa zagrebačkim književnim klubom te s poljskim književnikom Bronis(l)awom Grabowskim, profesorom iz Ćenstohove.

⁵ VILIM KORAJAC (Kaptol kraj Požege 1839 – Zemun 1899), poznati hrvatski književnik–satiričar. Predavao je u sjemeništu hrvatski, fiziku i matematiku te staroslavenski (1863–1878). U isto vrijeme bio je ravnatelj đakovačke preparandije i profesor vjeronauka, pedagogike i didaktike. Svoje radove objavljivao je u »Naše gore listu«, »Dragoljubu«, »Viencu«, »Pozoru«, »Glasniku biskupije bosanske ili đakovačke i srijemske«. Postao je župnikom u Zemunu (1878) i ondje umro.

pripoviedajući to nam, plakao je kao diete. Tako bi nam on u vrtu biskupovu svu dušu razširio pripoviedajuć o Slavenstvu, o Srbima o Rusiji i Poljskoj.⁶

Zadnjeg semestra pomagali smo mu ja i Tomić Stope Kristove, na čisto pisat. – Pod kraj uzeli ga dvorjanici biskupovi kao čudaka i ludjaka traktirat, osobito Mihelčić⁷ sekretar, za njim povelili se i profesori pa i mnogi klerici, a Frane videć to, smislio odma otići iz Djakova. Frane bio tankočutan, al tvrde glave ličke, nije htjeo laskat nikom ni udvarat se – nije uredno dolazio na objed i večeru i konak, a to ljutilo dvorjanike.

Jednog dana gorko plačuć izgrlio i izljubio mene i Tomića, i onda ga nestade iz Djakova zauvijek ne najaviv se nikomu.

Potom zaboravilo se na Kurelca i na staroslavenštinu. Tek kad sam ja uzeo moralku i liturgiku predavat, onda smo po koji put i glagoljsku liturgiju učili, proprio motu, tertianite i quartianite i fratri. A htjeo sam da svi klerici na te sate dodju, al nisu dozvolili. To smo kroz četiri pet godina učili i naučili sve razumjeti i pjevati. Biskup je znao za to pa šutio. Tek godinu pre nego ću na župu, 1881 navališe da se uči glagoljica, glagoljska misa, da klerici izpit iz glagoljske liturgije polažu; na izpit došao sam biskup i profesori i orilo se po velikoj refektoriji: Slava va višnjih Bogu pa Vjeruju va jedinoga Boga i pročaja ...[nedostaje teksta]. Trebalo je, naime, one godine na Ćirilovo svećanu glagoljsku liturgiju u seminarskoj crkvi držat. I jedva smo opata Molnara⁸ toliko izvještili, da je glasne dielove mise, mogao glagoljski otpjevat sub infula.

Meni biskup svećano obrekao, čim na župu dodjem da ću kao Mato Topalović smjeti glagoljati, papinska dozvola je stigla.

Tako to bilo pa se spominjalo, a bogme i poremetilo.⁹

Nu i prije Kurelca imali smo mi nekog učitelja u staroslavenštini, najme učitelja i pjesnika Bugarina Miladinova.¹⁰ Utekao taj iz grozne tamnice Carigradske, pa ga biskup sakrio u Seminariji. Tamo u srednjem spratu kraj vestiarije, samotovao on i pisao svoje bugarske pjesme. Taj krotki, tihi, mirni, nježni, a umni prosvetitelj bugarski nije se usudio s nikim ni obćiti u prvi kraj. Al kad ga upoznasmo, onda nas pet šest uvijek sub tempore indiferenti kod njega smo sjedili i slušali jade i strahote bugarske, i gledali suzne oči njegove. Posle smo izostajali od šetnje utorkom i četvrtkom i sjedili uz njega, i slušali

⁶ Bilo je to vrijeme romantične ljubavi prema Srbiji koja se oslobađala od turskog ropstva. U zagrebačkom sjemeništu su se na Vidovdan održavale svećane sjednice (u Zboru) na spomen Kosovske pogibije (J. Buturac).

⁷ Dr. FRANJO MIHELČIĆ (Osijek 1831 – Sibinj 1896), profesor fizike i matematike i tajnik biskupa Strossmayera. Mnogo se zauzeo prigodom gradnje katedrale. Bio je ćudljive naravi, žestok na jeziku, pa je zbog toga bio i osuđivan. Bio je župnik u Semeljcima, Kaniži i Sibinju.

⁸ FILIP MOLNAR (Đakovo 1827 – Đakovo 1893), bio je profesor grčkoga jezika (1852), fizike i matematike (1856–1860), biblijskih znanosti (1860–1863) i dogmatike (1863–1865; 1880–1883). Bio je neko vrijeme župnik u Vinkovcima, a kad se po drugi put vratio u sjemenište, obnašao je službu rektora i prodirektora. Imenovan je kanonikom i opatom.

⁹ Između Stojanovića i Strossmayera se toliko »poremetilo«, da je on napisao pamflet »Ružice i trnje Jakova Stojanovića« koji je bio uništen na zahtjev Strossmayerov.

¹⁰ Braća MILADINOV DIMITRIJE I KONSTANTIN izdali su knjigu »Bugarski narodni pjesni od bratija Miladinovci Dimitrija i Konstantina« (1861); izdanje je financirao biskup Strossmayer. Konstantin je neko vrijeme boravio u Đakovu kao gost biskupa Strossmayera, a stanovao je u sjemeništu. Strossmayer je tražio da se pjesme tiskaju ćirilicom, a ne grčkim slovima. U priređivanju teksta za tisak Konstantinu su mnogo pomogli đakovački bogoslovi. Nekoliko mjeseci kasnije obojica braće Miladinov su bila uhvaćena u Makedoniji i utamničena u Carigradu, gdje su otrovana hranom.

što on o okrutnosti i pasjaluku turskom pripovieda. Učili smo uz njega staroslavenski i bugarski. Ujedno pomogli smo njegove bugarske pjesme prepisat, sabrane po Bugarskoj, što ih je biskup posle o svom trošku mislim izdao.

Eto Vam Clarissime svega što se spominjem, upotrebite kako bolje znate – pa mi budite uvijek zdravi i sretni

Vaš iskren štovatelj
J. Stojanović
dk. župnik

Vinkovci 10 Marta / 906.

Clarissime Domine!

Na stavljena pitanja u drugom listu Vašem od 20/2 evo po mogućnosti odgovora:

1) Kapelanom bio sam najpre u Andrijevcih dva mjeseca. Zatim sam dobio officiozu da idem za kapelana u Rumu. Nu prije nego sam u Rumu pošao, stigla je druga officioza, da idem u Osijek tvrđju. Tu sam takodjer dva tri mjeseca služio kod Heima 1864.

Posle tog poslan sam koncem studena 1864 u friulameum u Beč. Tu sam bio tri godine, i za to vreme položio sam rigorozu iz Dogmatike, i iz Moralke, pastoralu. – U tom je nastao onaj kobni rat sa Pruskom i Italijom, i mi smo iz Zavoda odpušteni razišli se kojikuda. Mene je želudačna bolest kroz sve tri godine tamo mučila i kidala, rad nezdrave vode kako mi Hebra rekao; i ja dalje nisam mogao rigorozu nastaviti. A biskup na savjet istog Hebre odazvao me iz Beča, ostavi me odma u Djakovu za profesora studiju bibličkog na mjesto Luke Falić¹¹ st. Taj studium predavao sam više godina i to: introdukciju u Novi i Stari zavjet, latinski al ne znam ime Auktoru. Zatim Arheologiju po Akernamu, latinski; zatim Hermeneutiku po Ranolderu latinski; i exegetiku po Kiss, latinski. Hebrejski nisam predavao, jer ga nisu ni moji predšastnici Falić pa Molnar predavali; a nije bilo ni knjiga, nit ih je uprava htjela naručit, smatrajuć, da je hebrejski u nas dokinut dozvolom biskupovom.

Kad je Hladaček¹² otišao na župu preuzeo sam ja Moral i pastoral. Buduć sam ja po Mülleru iz Morala rigoroz položio, stoga sam odma prvi mjesecih pustio Gürta i uveo Müllera; pastiriku predavao sam po Andriću¹³, hrvatski, a katehetiku i pedagogiju po Weinkopf, al oboje u hrvatskom, po Heikeru, Schenklu, Grineus.

¹¹ LUKA FALIĆ (Osijek 1830 – Podcrkavlje 1879), najprije kapelan u Bošnjacima, zatim profesor opće povijesti, hrvatskog i njemačkog jezika, profesor biblijskih znanosti (1865–1868). Kasnije je postao župnik u Podcrkavlju i dekan broskog crkvenog kotara.

¹² HINKO HLADAČEK (Zemun 1838 – Vukovar 1891), prebendar stolne crkve i profesor biblijskih znanosti (1864–1865), te dogmatike (1865–1873). Bio je vrlo glazben, jedan je od suosnivača pjevačkog društva »Sklad« u Đakovu. Imenovan je poslije župnikom u Gradištu (1873–1888) i tu je uređivao kroz nekoliko godina homiletski časopis »Propovjednik«.

¹³ Dr. JERONIM ANDRIĆ (Vukovar 1807 – Đakovo 1879), profesor (posebne) filozofije, mađarskog jezika, moralke i pastoralu (1844–1846; 1860–1865). Bio je u sjemeništu prefekt studija i discipline, rektor i prodirektor, a neko vrijeme i župnik u Otoku. Imenovan je kanonikom (1860) i opatom. Andrić je napisao i prvi priručnik iz pastoralu na hrvatskom jeziku »Bogoslovje pastirsko«, Zagreb 1862. (kamenotisak). Napisao ga je još 1846.

2) Došao sam u Sjemenište, kao zeleno momče, jeseni 1858 za vreme Absolutisma. Sjemenište je bilo pod rektorom Adamom Sukić¹⁴ i podravnateljem Josipom Sukić¹⁵ sasama pod duhom germanskim kao i gimnazija. Literarno društvo kleričko razvrgnuto, biblioteka zaključana, konverzacija klerika skroz ili latinski ili njemački, jesu li kog uhvatili hrvatski govoriti, dobio je karentiju. Sjećam se dobro prizora kad smo čizme primali, Josa Miškatović¹⁶ napisao: primio par čizama – a stari Adam Sukić ufatio ga za jaku, dovukao opet k stolu vičuć: briši čizama, pa piši Štiefli par.

A Josa iziđav iz sobe, psovao onako po šijački i Adamu i štiflama. – Tako to potrajalo svu godinu, dok 1859 dok nisu francuski topovi raskidali topove Absolutizma kod Mogenite i Solferina. Onda bogme sve se okrenulo. Društvo literarno opet se podiglo, biblioteka opet otvorila se. Knjiga dosta ponestajalo, moralo se opet nabavljat. Hrvatske pjesme i konverzacija orila se po Seminariji. Andrić postao rektorom i narodni duh tresao Seminarijom.

Pjesnik Luka Botić¹⁷ dolazio bi u Sjemenište i kradom donosio političke proglose i okružnice, da ih mi neki te neki klerici rodoljubi tajno prepisujemo, da ih šalje u Zagreb i širom domovine. Ustav bio proglašen, i drugi dan odma javno na ulici natukli cilindar Korneru Kreisvorstandu na oči.

Vrbančić počeo izdavati »Pozor«, i jer smo svi htjeli da znamo odma, što se u Zagrebu zbiva, skupili bi se svi u velikom muzeju, a Živko Odžić¹⁸ popeo bi se na stolac, i onako grlat čitao nam ne samo telegrame nego i sve ostalo, po čitav sat. A posle svake radosne i važne vesti, bratija bi vikala i pljeskala.

Biskup bio imenovan velikim Županom. Instalacija držala se u Osieku i Djakovu po starom hrvatskom običaju. Profesori otišli u Osiek, a mi klerici gledajuć kako na kap-tolu diele meso pečenog vola i teladi, i vino iz dva na putu ležeća dvadesetaka komu u kapu komu u šešir, dohvatili smo takodjer nekoliko kantih starog Mandićevca i nekoliko čerega pečene teletine i spremismo to za druge dane. A sjemenište na dan instalacije dalo nam obilno vina i jestiva.

Tamburaše smo imali i gitaraše medj bratijom, a Hladaček znao u glasovir, pa tud bilo igranke i pjevanke i nazdravljanja kroz tri dana, dok se naši profesori nisu vratili iz Osieka.

¹⁴ ADAM SUKIĆ (Osijek 1794 – Đakovo 1862), župnik u Klakaru i Osijeku, I. rektor sjemeništa za vrijeme apsolutizma (1851–1860). U Osijeku je kao župnik 1848. godine jedva sačuvao glavu zbog svojih prohrvatskih nastupa. Strossmayer ga je zbog toga imenovao rektorom. Bio je i član hrvatskog sabora 1848. Da sačuva sjemenište u tim teškim godinama primijenio je metode koje se autoru pisma kao kleriku nisu svidjele, inače je bio vjeran »Bogu, kralju, domovini«, kako piše na njegovu nadgrobnom spomeniku. Bio je kanonik i opat.

¹⁵ JOSIP SUKIĆ (Osijek 1826 – Vrbica 1871), sinovac Adama Sukića, bio je u sjemeništu vicerektor i duhovnik (1853–1860), predavao je religiju (vjeronauk). Kasnije je postao župnik u Vrbici i tu mlad umro.

¹⁶ JOSIP MIŠKATOVIĆ (Cernik 1836 – Zagreb 1890), kapelan u Osijeku, suplent u Osijeku i Zagrebu. Jednu godinu je predavao u sjemeništu opću povijest (1865). Narodni zastupnik u Hrvatskom saboru. Bio je urednik više časopisa: Pozora, Zatočenika, Obzora, Ustava, Narodnih novina. U povijesti našeg novinarstva zauzima jedno od prvih mjesta. Razišao se sa Strossmayerom ne samo na političkom planu. Napustio je i svećeništvo.

¹⁷ LUKA BOTIĆ (Split 1830 – Đakovo 1863), hrvatski pjesnik, na poziv biskupa Strossmayera došao je u Đakovo i tu je na biskupskom vlastelinstvu obavljao službu aktuara. G. 1861. izabran je u Hrvatski sabor.

¹⁸ ŽIVKO ODŽIĆ (Grabarje 1837 – Kukujevcima 1893), kasnije župnik u Kukujevcima. Bio je poznat po svojim političkim nastupima.

U to bijaše i Sabor sazvan u Zagreb. I uzbudjenost med bratijom bila toliko, da se je jedva što moglo učiti i predavati. I kad je nakon nekog vremena i granica bila na sabor pozvana, onda Odžić i graničari klerici posebnu slavu prirediše. Poziv taj čitao se ne sa stolca nego se Odžić popeo na klimavu katedru, i da se ne sruši morali smo katedru poduprtu držati.

I što je najglavnije bilo, biskup sam slao nam je u Sjemenište instruktore in politicis et diplomaticis: najpre Matu Topalovića¹⁹, nu on brzo prestade dolaziti, jer mi ne htjedomo separatizma Hrvatskog. Zatim dodjoše revolucioarci Botić Luka samo njeko vreme. On bo ne htjede kao činovnik biskupov Kralju zakletvu vjernosti položiti, te izgubi službu. Posle njega onaj čudni i žestoki Kvaternik. Što nam je o važnosti i znamenovanju Hrvatske kazivao, to se sjeklo nam u srce i dušu. Njegovu knjigu Verhältniss Kroatiens zu Ungarn znali smo skoro napamet.

I Pavlinović bio²⁰ je često medju nami. Rački nije medj klerike dolazio, ali mi striji često bi slobodno k njem dolazili, i uvijek smo primljeni bili kao u otca. A u vrtu biskupovom skupili smo se gdješto svi tertianite i quartianite oko njeg, i uživali njogovo iskreno i otvoreno hrvatsko pa slavensko razlaganje političko.

Zaista biskup je htjeo, da njegovo sveštenstvo i na političkom polju prave i bistre pojmove steče.

Teologiju učili tih godina: Šagovac²¹ predavao je dogmatiku po Peronnu. Streit²² predavao je: jus ecclest, po Stapfu, historiju crkvenu po Cherieru i Patrologiju. Molnar predavao je Studium biblicum kao i ja što sam iste aukture. Andrić kan. predavao je Moral po Palasthy-u.

3) Župnici vinkovački:

- a) Relković Josip de Ehrendorf, župnik i profesor gym. † 1801. 16/10.²³
- b) Franikić Gjuro † 1806. 18/8. Župnik i profesor.
- c) Adamović Bartol nije ovdje umro.
- d) Perviz Ivan, služio do 1809. Nije ovdje umro.

¹⁹ MATO TOPALOVIĆ (Zdenci 1812 – Gradište 1862), poznati »Ilirac iz Slavonije«, škol-ski drug i veliki prijatelj biskupa Strossmayera, pjesnik, preporoditelj u Slavoniji. U bogosloviji je predavao filozofiju, hrvatski, biblijske znanosti, crkveno pravo i crkvenu povijest. U to vrijeme bio je običaj da profesori počinju predavati predmete u filozofiji, a najčasnije mjesto u profesorskom zboru imao je profesor kanonskog prava i crkvene povijesti.

²⁰ MIHOVIL PAVLINOVIĆ (Podgora 1831 – Podgora 1887), hrvatski pisac, narodni zastupnik i preporoditelj u Dalmaciji. U Đakovu je bio izabran za zastupnika u hrvatskom Saboru.

²¹ Dr. FRANJO ŠAGOVAC (Karlovci 1826 – Stenjevec 1883), predavao je hrvatski, fiziku i matematiku, dogmatiku, moral, pastoral i katehetiku, kroz dvanaest godina svoga boravka u sjemeništu. Bio je i prodirektor bogoslovije i rektor sjemeništa, kanonik stolnoga kaptola, a neko vrijeme i župnik đakovački. Umro je u bolnici u Stenjevcu.

²² JURAJ STREIT (Osijek 1826 – Đakovo 1899), kao profesor u bogoslovnom sjemeništu predavao je talijanski (1852), filozofiju (1852–1856), te pravo i crkvenu povijest (1856–1863). Bio je župnik u Gradištu, rektor sjemeništa (1877–1880), kanonik, opat, naslovni biskup i generalni vikar.

²³ JOSIP STJEPAN RELKOVIĆ (Zadubravlje 1854 – Vinkovci 1801), sin poznatog slavonskog pisca Matije Antuna Relkovića, bio je župnik u Duboviku, Ivankovu i Vinkovcima te profesor na vinkovačkoj gimnaziji. I sam se bavio književnim radom. Napisao je oveći spjev poučnog sadržaja »Kućnik«.

- e) *Vukasović Adam umro 1821. 18/9. (54 god. star).*
- f) *Pavić Karla, kanonik nije ovdje umro²⁴.*
- g) *Lausch Ivan † 1852 2/5. (64 star).*
- h) *Radić Gaspar, kanonik. nij ovdje umro.*
- j) *Poslavski Antun † 1863. 17/4. (53 god. iz Trnave).*
- k) *Molnar Filip kanonik – nije ovdje umro.*
Sebastijanović Franjo † 1870. 9/11. star iz Broda.

Od 1858. pa do 1882. sjedio sam izim one tri godine u Beču, inače neprekidno u Sjemeništu. Kao profesor nastojao sam svom dušom, da naši bogoslovi što više i obilnije skupe si znanja iz onako krasnih studija, bibličkog i Morala Pastoralna. Ja nisam kriv, što se je to sve latinski učit moralo, pa je klerikom teško bilo. Nu trebalo je i latinski naučit. Pa ipak kraj sve teškoće, bilo je toliko mojih djaka marljivi i vrstni, koji sad širom naše biskupije i Bosne ponosne u vinogradu gospodnjem rade. Ta mi je i danas uspomena svih mojih djaka bez iznimke i utješna i draga.

*J. Stojanović
dk. župnik*

RIASSUNTO

Qui pubblichiamo due lettere di JAKOV STOJANOVIĆ (1846–1910), l'exprofessore nel Seminario diocesano di Đakovo e il parroco di Vinkovci nelle quali egli come il testimone oculare descrive gli avvenimenti interessanti nella vita di questo seminario durante il risveglio politico e nazionale nella Croazia, durante e dopo l'Assolutismo di Bach (1858–1882). Nelle Note noi abbiamo dato alcune particolarità dalla vita dei personaggi menzionati nelle lettere.

²⁴ KARLO PAVIĆ (Tovarnik 1779 – Đakovo 1859, profesor logike, metafizike i matematike, župnik u Mitrovici i Vinkovcima, zatim kanonik u Đakovu, opat, naslovni biskup. Objavio je petnaestak naslova raznog sadržaja. Najpoznatije mu je djelo »Politika za dobre ljude«.